

Frankenštajn

ILI MODERNI PROMETEJ

POSVEĆENO
sećanju na Roja Krenkela

Krautkristall

ili
moderni Prometej

MERI
VULSTONKRAFT
ŠELI

ILUSTROVAO

BERNI
RAJTSON

MERI ŠELI – FRANKENŠTAJN ILI MODERNI PROMETEJ

Ilustrovaó: BERNI RAJTSON

Predgovor: STIVEN KING

NASLOV ORIGINALA: FRANKENSTEIN, OR, THE MODERN PROMETHEUS
(written by Mary Wollstonecraft Shelley; illustrations by Bernie Wrihston)

DARKWOOD, 2013.

biblioteka
**Plava
Zvezda**

Glavni urednik: SLOBODAN JOVIĆ

Urednik: MILAN JOVANOVIĆ

Prevod: MAJA PANTIĆ

Lektura i korektura: MARIJANA MAHAČ

Prelom teksta i dizajn izdanja: SAVO KATALINA

Logotip edicije oblikovao: VUK POPADIĆ

Štampa i povez: AMD SISTEM, Beograd

COPYRIGHT ZA SRPSKI PREVOD

© 2013. DARKWOOD

IZDAVAČ

Darkwood d.o.o., Beograd

e-mail: info@darkwood.co.rs

www.darkwood.co.rs

011/2622-867

064/6465-755

Bernie Wrightson's Frankenstein copyright© 1983, 2008, 2013,

Bernie Wrightson. All rights reserved.

Dark Horse Comics® and the Dark Horse logo are trademarks of Dark Horse Comics, Inc., registered in various categories and countries.

All rights reserved.

CIP - Katalogizacija u publikaciji,

Narodna biblioteka Srbije, Beograd

ISBN 978-86-6163-144-3

COBISS.SR-ID 200583436

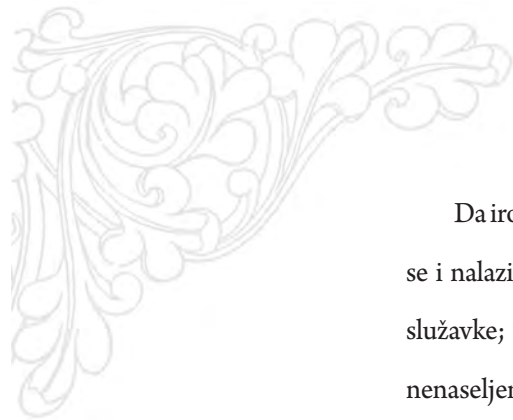
O knjizi

Ja sam već u dva navrata pisao o *Frankenštajnu* Meri Šeli na nekim drugim mestima – prvi put u zbirci knjiga koja je sadržala ono što bismo mogli odrediti kao tri noseća stuba engleske horor književnosti, a to su *Drakula*, *Doktor Džekil i gospodin Hajd* i knjiga koja je pred vama, i drugi put u svojoj zbirci eseja na temu horora u literaturi *Danse Macabre* (koja je sada dostupna u knjižarama – niko me nikada nije optužio za lažnu skromnost). Stoga smatram da mi niko neće zameriti ako ne budem želeo da treći put podgrevam isti ručak (treći put ispadne papazjanija, kako god okrenete), pa ako tražite analizu *Frankenštajna* kao književnog dela, mogu vam preporučiti da zavirite u *Danse Macabre* (ako tražite površnu analizu), u neku doktorsku disertaciju koju možete pronaći u fakultetskoj biblioteci (ako ste za dublju analizu) ili u *Cliff's Notes* (za analizu za početnike).

Nagovestiću vam ovoliko: ima više čitalaca koji su isprva imali visoka očekivanja od ovog romana, a koja bi se potom izduvala kao balon, nego što se može reći za bilo koju drugu knjigu na engleskom jeziku. Verujem da je bar polovina onih koji su ovu knjigu uzeli da čitaju kako bi se razonodili odustala na pola puta, nikada je ne završivši. A čak i kada je knjiga propisana kao obavezna fakultetska literatura, ubeđen sam da ju je većina studenata samo prelistala, a onda se vrpoljila i izvlačila na ispitu, koji je nemoguće izbeći (ili, kako bi to neki rekli, ako se prejedete suvih šljiva, dijareju je nemoguće izbeći).

Ovo svakako ne zvuči kao bajan početak jednog uvodnika – na kraju krajeva, reći ćete, čemu, zaboga, uvodnik služi nego da do nebesa hvali i glorifikuje knjigu koju su dragi prijatelj, draga ženica ili posvećeni čitalac upravo kupili? Pa, pretpostavljam da služi da se u njemu kaže istina. Ipak, ostanite sa mnom. Istina uopšte nije tako loša.

Očekivanja većine čitalaca formirana su na osnovu nekoliko desetina jezivih filmova. Od prvobitnog *Frankenštajna* Džejmsa Vejla, preko *Blekenštajna*, pa do *Frankanštajna protiv Godzile*. Čitalac koji je pogledao neki od ovih filmova nada se melodrami, što nije ništa drugo do piščeva verzija opere. On očekuje trenutke strave koji gledaocu ne daju da zaspi i zbog kojih se cele noći preznojava u krevetu. Čitaoci očekuju zašecerenu varijantu pripovetke Edgara Alana Poa ili nekakvu devetnaestovekovnu verziju romana Stivena Kinga. I takvi su uglavnom razočarani. Dragi bože, ala su razočarani.

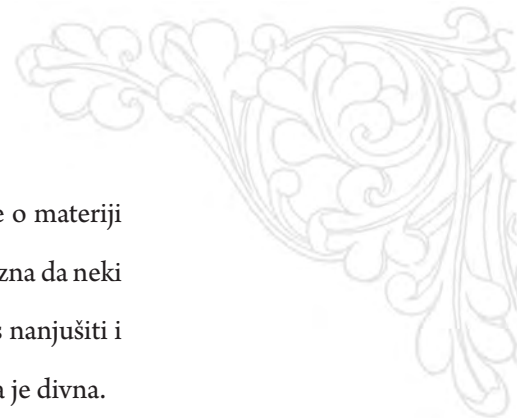
Da ironija bude veća, mnogo toga čemu se nadaju čitaoci koji posegnu za *Frankenštajnom* zapravo se i nalazi u knjizi. Melodrame ima u izobilju. Tu su surova Vilijemova smrt i nepravedno vešanje služavke; tu je stvaranje živog bića krpljenjem komada mrtvih tela; stvaranje „toga” odigralo se na nenaseljenom ostrvu u Orknijskom arhipelagu; a imamo i završetak uništiteljskog ludila na ledenom severu. Stravični prikaz stvaranja dostojan je, barem po mom mišljenju, sceni gotovo nedostižnog užasa u *Drakuli*, kada Džonatan Harker spoznaje da je zatočenik bića koje se hrani ljudskom krvlju.

Ali izgleda da malo toga zadovoljava savremenog čitaoca nakon filmova. Delimično je to zato što su im stomaci navikli na isuviše bum-tras scena, na prekomerno razbacivanje vreća krvi i previše filmova sa oznakom „16+”. Delimično zbog naracije Meri Šeli, koja je prigušena i ravna. Delimično zato što čitaoci skoro i ne primete ukletu romansu – ljubavnu priču genijalnog čoveka što pokušava da dosegne moć koja pripada jedino bogovima. Delimično je to i zbog pomalo nategnutog zapleta u knjizi i neverovatnih podudarnosti i rešenja. Takve slučajnosti savršeno pristaju vremenu u kom je Meri Šeli pisala, ali današnji pisci se čuvaju takvih krivljenja (a to zaista jesu krivljenja – kažite da se ne slažete kad budete pročitali deo u kom čudovište otvara torbu i u njoj otkrije, ne nečiji prljavi veš, ne čak ni nekakve knjige, već upravo onu knjigu koju treba da pronade).

Koji god da je razlog, razočaranje će najverovatnije biti prisutno. To je jednostavno tako. Jedna od tužnih posledica takvog razočaranja jeste ta da se ljudi retko vraćaju knjigama od kojih su odustali kako bi ponovo pokušali da ih pročitaju. Jednom sam pitao prijatelja da li se ikad vraća knjizi koja mu se učinila dosadnom, ili ga je nečim iznervirala, ili je jednostavno nije razumeo. „Zaboga, ne”, rekao je. „To bi bilo kao da se vratim u bar u kom sam već jednom dobio batine.” Mislim da mnogi od nas imaju kompleks niže vrednosti kada su knjige u pitanju. Ja znam da ga ja imam. Iznad svega, strah me je da priznam da nisam razumeo knjigu, da je nisam „ukapirao”, da se osećam kao da sam blenuo u nebesa. Nego šta, pošteno... kad odložim knjigu koju nisam dovršio, uvek se osećam kao da su me isprebijali u nekom baru, nekoj točionici misli, ako mi dozvolite metaforu naduvenu kao čir pred pucanjem.

To mi se desilo prvi put kada sam s trinaest godina probao da čitam *Frankenštajna* (svi trinaestogodišnjaci, kao i nekadašnji trinaestogodišnjaci, koji su pokušali da pročitaju *Frankenštajna* i nisu uspeli, molim vas, neka podignu ruku). Bio sam uveren da se toj knjizi nikada neću vratiti, ali avaj, knjiga je bila obavezna lektira iz engleskog jezika u srednjim školama od 1971. do 1973, čini mi se. Kurs se zvao *Teme u fantastičnoj i naučnofantastičnoj književnosti*.

Eh, sad, jedno je ne pročitati zadatu knjigu kada ste učenik. Čak i ako ste zabrinuti zbog ispitivanja, možete sedeti na času i nadati se čudu da nećete biti prozvani. Ali sasvim je druga stvar kada ste predavač, jer tada je ispitivanje svakoga dana. Ako niste pročitali materiju, ili ste pročitali

materiju, ali je niste sasvim razumeli (svi vi nastavnici koji ste izabrali da podučavate o materiji koju niste sasvim razumeli podignite ruku – hajde, hajde, ujka Stivi vas vidi i ujka Stivi zna da neki od vas foliraju... u redu, tako je već bolje), uvek će se naći neki dupeglavac koji će vas nanjušiti i početi da zapitkuje. Uvek. Tako da sam tada morao da pročitam knjigu i otkrio sam da je divna.

Kako je to divna? Nema veze. Naglasio sam da ne želim više da se bakćem tom grupicom pametnjakovića, sećate se? Vratite se nekom od gore citiranih izvora, ili još bolje, ipak pročitajte knjigu... ali pre nego što je pročitate, dopustite da vam još samo malo dosađujem.

II O umetniku

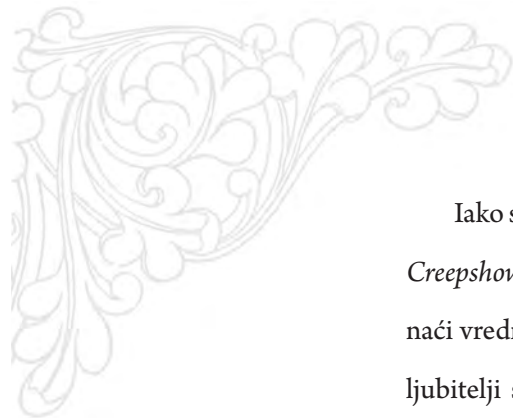
Čovek koji je naslikao ilustracije što idu uz ovo izdanje jeste Berni Rajtson. On je jedan od najtalentovanijih crtača koji se bave stripom u poslednjih dvadeset pet ili više godina. Ne znam da li Bernija vređa izraz „crtač stripova” ili ne, zato što ja o crtanju ne znam gotovo ništa. Kako god bilo, ne postoje predrasude u mom neznanju. Ja jednako malo znam o Mikelandelu koliko i o Voltu Keliju.

Na neki način, ja sam nalik onom tipu iz stare rok pesme koji kaže: „Možda jesam majmun, al’ znam šta mi se dopada”. A slučaj je takav da mi se stripovi dopadaju. Bernijev rad mi je najpre zapao za oko u sada već legendarnom serijalu *Swamp Thing*. Mora da sam viđao njegove radove i ranije s vremena na vreme, jer su zadivljujući crteži u seriji *Swamp Thing* nosili osećaj prepoznatljivosti. Bilo je to kao da ste sreli poznanika koji je najednom procvetao.

Od tada sam sve više pratio Bernijev rad. Najpre u zastrašujućem omnibusu *A Look Back*, koji je objavila izdavačka kuća *Land of Enchantment Press* Krisa Zavise, a zatim i kroz našu saradnju na stripovanoj verziji filma *Šou nakaza (Creepshow)*.

Šou nakaza je skoro ceo snimljen u okolini Pitsburga i Berni i ja smo otišli tamo da provedemo tri dana posmatrajući scenografiju, upijajući atmosferu filma i zureći u šibljje. Otišao sam da se nađem s njim u Monrovilu, osećajući uzbuđenje i pomalo nervozu. Njegovo delo – a vi ćete se u ovoj knjizi uveriti o kakvom je delu reč – odiše jasnom i grozničavom energijom. Pitao sam se da li je izvor takve energije možda malo više od običnog ludaka sa zakrvavljenim očima, pivskim stomakom i nekoliko kašika koje mu klepeću oko vrata.

Umesto toga, upoznao sam se s visokim mršavim čovekom blagog glasa, koji je bio pristojan, očigledno inteligentan, ljubazan ali ne i stidljiv i nimalo lud. Kao kod najboljih umetnika – a to je moje lično mišljenje, u redu, u redu, možda jesam majmun, ali znam šta mislim – sva ludost kao da se slila direktno u delo. U stvari, osećaćete se pomalo nelagodno ako se zapitate šta bi se dogodilo da je takva ludost pobegla u drugom pravcu...

Iako sam ja – delimično iz ličnih razloga, priznajem! – vrlo naklonjen njegovom radu u stripu *Creepshow* (koji, kao i *Dance Macabre*, možete pronaći u obližnjoj knjižari), sumnjam da ćete naći vredniju izložbu radova Bernija Rajtsona od one koja je priređena u ovoj knjizi. Prekaljeni ljubitelji stripova možda će osetiti notu kasnijih radova velikog Volasa Vuda, možda trunku Džoa Orlanda (koji je i sam bio pod Vudovim uticajem), sporadični nagoveštaj Frenka Frazete... iako moram da naglasim kako mi se Bernijevi radovi u koloru sviđaju više nego Frazetini, kao uostalom i sve što je Berni uradio samo olovkom i tušem. A ilustracije za *Frankenštajna* podsetile su me i na najbolje radove Rida Krendala, koje je nacrtao za magazin *Voren*. I vi mi kažite da li se to na nekim licima vidi nagoveštaj Džeka Dejvisa, u tim dugim obrvama i lukavo isturenim vilicama.

Uticaj ovog, uticaj onog, svakako, kako da ne, ali više od svega Berni Rajtson je jednostavno Berni Rajtson, umetnik velikog talenta i velikog srca. Romansa Meri Šeli o modernom Prometeju dobila je zaslužen priznanje u ovim ilustracijama, a izdavaču *Marvel buksu* treba uputiti sve komplimente zato što je napravio ovako izvanredan potez. Mislim da će mnogi čitaoci u ovim slikama naći oštrije sečivo horora i misterije nego što su ih filmovi pripremili da očekuju. I ti čitaoci će završiti čitanje knjige umesto da je odlože na stranu, kao što sam ja učinio sa svojom knjigom bez ilustracija, kupljenom za siću na rasprodaji kada sam imao trinaest godina.

Ovih četrdeset i kusur studija u olovci i tušu potcrtavaju atmosferu i motive i ja mislim – nadam se! – kako ćete otkriti da ne samo što crteži Bernija Rajtsona uvećavaju vrednost priče Meri Šeli već i priča Meri Šeli uvećava vrednost crteža Bernija Rajtsona.

Nijedan učitelj – bilo da podučava ili radi nešto drugo kako bi zaradio za hleb – ne voli da vidi kako dobar roman ostaje nepročitan, a uveren sam da će se većina čitalaca saglasiti sa mnom u tvrdnji da je *Frankenštajn* zaista dobar roman – jednako misaon koliko i zastrašujući. Ako divne ilustracije Bernija Rajtsona otključaju srce knjige makar samo jednom čitaocu, onda mislim da su imale svrhu i da je on uspeo u svom poslu.

Nadam se da ćete uživati u divljoj priči koja sledi i radosnim, energičnim predstavama koje je upotpunjuju... i uveren sam da hoćete.

Bangor, Mejn

6.10.1982.

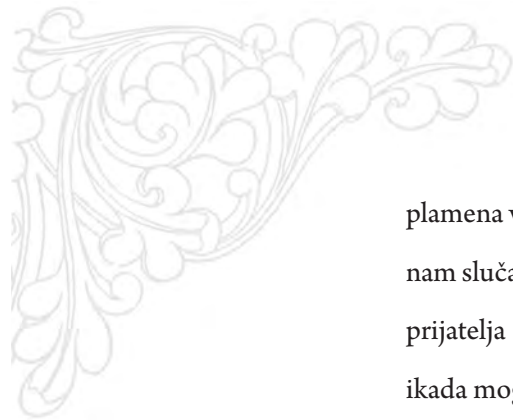

oktor Darwin i neki nemački fiziolozi pretpostavljaju da događaj na kojem se ovo književno delo zasniva nije nemoguć. Nemojte misliti da pristajem i na najmanji stepen ozbiljne vere u takvu jednu zamisao, pa ipak, uzimajući to kao osnovu za ovo delo mašte, nisam smatrala da samo tkam seriju natprirodnih užasa. Događaj od kojeg zanimljivost priče zavisi oslobođen je hendikepa da bude puka priča o avetima ili opsenama. Priču preporučuje novina situacije, koja se razvija i, ma koliko ona bila nemoguća kao fizička činjenica, pruža mašti tačku s koje može da opiše ljudske strasti obuhvatnije i nadmoćnije nego ijedna druga koja daje uobičajene odnose stvarnih događaja.

Nastojala sam da sačuvam istinu o osnovnim principima ljudske prirode, ali se nisam ustručavala da unosim novine prilikom njihovog spajanja. *Ilijada*, tragični grčki ep, Šekspir u *Buri* i *Snu letnje noći* i, naročito, Milton u *Izgubljenom raj*u potvrđuju ovo pravilo. I najskromniji pisci, koji teže da pruže zabavu ili da je dobiju iz svog rada, mogu bez predrasuda da na prozno delo primene slobodu, ili pre pravilo, čije usvajanje je rezultiralo s toliko izvrsnih kombinacija ljudskih osećanja u najvišim delima poezije.

Okolnosti na kojima moja priča počiva izložene su u neusiljenom razgovoru. Ona počinje delom kao izvor zabave, a delom kao sredstvo za vežbanje nekih neisprobanih resursa uma. Drugi motivi se mešaju sa ovim kako delo napreduje. Ja sam u svakom pogledu ravnodušna prema načinu na koji će bilo kakve moralne tendencije u osećanjima ili karakterima koje delo sadrži uticati na čitaoca. Ipak, moja glavna briga u tom pogledu bila je ograničena na izbegavanje slabljenja efekta romana u sadašnjosti i na izlaganje lepote unutarnjih osećanja, kao i na odlike univerzalne vrline. Razmišljanja koja prirodno izviru iz karaktera i situacija junaka uopšte ne treba shvatiti kao deo mojih ubeđenja niti bi bilo opravdano iz dela izvesti zaključak da se stvara bilo kakva filozofska doktrina.

Predmet dodatnog interesovanja autora jeste to da je ova priča nastala u veličanstvenom predelu, gde je i radnja uglavnom smeštena, i u društvu na koje se ne mogu požaliti. Provela sam leto 1816. u okolini Ženeve. Vreme je bilo hladno i kišno, pa bismo se uveče skupili oko

plamena vatre i povremeno zabavljali jedni druge nekim nemačkim pričama o duhovima koje su nam slučajno pale u ruke. Te priče su u nama pobudile nestašnu želju da ih imitiramo. Dva moja prijatelja (priču iz pera jednog od njih publika bi daleko bolje prihvatila nego bilo šta što se ja ikada mogu nadati da ću stvoriti) i ja dogovorili smo se da svako od nas napiše priču zasnovanu na nekoj natprirodnoj pojavi.

Vreme je, međutim, iznenada postalo vedro i ta dva moja prijatelja me ostaviše na putovanju među Alpima i izgubiše, u veličanstvenim prizorima koje oni pružaju, sve pamćenje na svoje vizije duhova. Sledeća priča je jedina koja je dovršena.

Prvo pismo

Gospođi Sevil, Engleska

Sankt Peterburg, 11. decembra 17...

Radovaćeš se da čuješ kako nikakva nesreća nije pratila početak ovog posla, na koji si gledala s tako lošim predosećanjem. Stigao sam ovamo juče i moj prvi zadatak je da uverim svoju dragu sestru da se dobro osećam i da sve više verujem u uspeh svog poduhvata.

Već sam daleko severnije od Londona i, dok šetam ulicama Peterburga, osećam na obrazima hladni severni povetarac, koji me osnažuje i ispunjava oduševljenjem. Shvataš li taj osećaj? Ovaj vetrić, koji putuje iz predela u koje sam se zaputio, omogućava mi da unapred osetim ta ledena područja. Inspirisana ovim vetrom obećanja, moja sanjarenja postaju strasnija i životnija. Uzalud pokušavam da sam sebe ubedim kako je pol mesto mraza i pustoši; on se u mojoj mašti uvek pojavljuje kao predeo lepote i uživanja. Tamo je, Margaret, sunce uvek vidljivo; njegov široki disk obrubljuje horizont, večno rasipajući svetlost. Tamo – s tvojim dopuštenjem, sestro moja, poverovaću prethodnim moreplovcima – tamo sneg i mraz ne postoje i, ploveći preko mirnog mora, možda ćemo doploviti do zemlje koja u čudima i lepoti premašuje svaki predeo dosad otkriven na Zemljinoj kugli. Njene tvorevine i izgled mogu biti neuporedive, isto kao što su to nesumnjivo pojave nebeskih tela u tim neotkrivenim pustarama. Šta se sve samo može očekivati u zemlji večnog svetla? Možda ću tamo otkriti čudesnu silu koja privlači iglu na kompasu i možda ću srediti rezultate hiljadu nebeskih osmatranja, koja iziskuju samo ovo putovanje da bi njihove prividne ekscentričnosti postale zauvek dosledne. Zasitiću svoju vatrenu radoznalost pogledom na deo sveta koji nikad ranije nije viđen i možda ću stupiti na tlo na koje ljudska noga još nije stupila. To je ono što me privlači i što je dovoljno da pobedi svaki strah od opasnosti ili smrti, i to je ono što me je podstaklo da započnem ovo mučno putovanje s radošću koju dete oseća kad se s drugovima na raspustu ukrca na mali čamac i pođe u istraživačku ekspediciju rekom svog rodnog kraja. Ali čak i ako pretpostavimo da su sva ova nagađanja lažna, ne možeš poreći neprocenjivu korist koju ću, od sad pa do kraja čovečanstva, doneti ljudskoj vrsti otkrićem prolaza pored pola do onih zemalja do kojih se danas dolazi višemesečnim putovanjem, ili razjašnjavanjem tajne magneta, koje se, ako je to uopšte moguće, može izvesti samo poduhvatom kao što je moj.

Ova razmišljanja su razbila uznemirenost s kojom sam započeo pismo i osećam da moje srce sija od oduševljenja, koje me uznosi do neba, jer ništa toliko ne doprinosi smirenju uma kao postojan cilj – tačka u koju duša može da uperi svoje intelektualno oko. Ova ekspedicija je bila moj omiljeni dečaćki san. Žudno sam čitao izveštaje s raznih putovanja preduzetih s ciljem da se stigne do severnog dela Tihog okeana preko mora koja okružuju pol. Možda se sećaš da se cela biblioteka našeg dobrog ujaka Tomasa sastojala od istorija svih istraživačkih putovanja. Moje obrazovanje je bilo zanemareno, a ipak sam strasno voleo da čitam. Danonoćno sam proučavao te knjige i moja prisnost s njima povećavala je žaljenje koje sam osetio kao dete kad sam saznao da je poslednja želja mog oca zabranjivala mom ujaku da mi dozvoli da se posvetim pomorskom životu.

Ova maštanja su izbledela kad sam prvi put čitao pesnike čija su nadahnuća zanela moju dušu i uzdigla je do neba. I ja sam postao pesnik i živio sam godinu dana u raju sopstvenih kreacija; zamišljao sam i da mogu dobiti mesto u hramu u kome su sveta imena Homera i Šekspira. Dobro si upoznata s mojim neuspehom i s tim kako sam teško podneo razočaranje. Ali upravo tada sam nasledio imanje svog rođaka i moje su se misli vratile ranijim sklonostima.

Šest godina je prošlo otkako sam se odlučio na ovaj poduhvat. Čak i sada se mogu setiti časa kad sam se posvetio ovom velikom poslu. Započeo sam ga prekalivši svoje telo tegobama. Pridružio sam se kitolovcima u nekoliko ekspedicija po Severnom moru. Dobrovoljno sam podnosio hladnoću, oskudicu, žeđ i nedostatak sna. Često sam radio više nego obični mornari tokom dana, a noći sam posvećivao proučavanju matematike, teorije medicine i onih grana fizičke nauke od kojih pomorski avanturista može dobiti najviše praktične koristi. Dvaput sam se zaposlio kao podoficir na grenlandskom kitolovcu i opravdao sam poverenje, na opšte divljenje. Moram priznati da sam bio ponosan kad mi je kapetan ponudio mesto svog zamenika na brodu i s najvećom ozbiljnošću me zamolio da ostanem. Toliko je vrednim smatrao moje usluge.

Zar sad, draga Margaret, ne zaslužujem da postignem neki veliki cilj? Moj život je mogao proći u dokolici i luksuzu, ali ja pretpostavljam slavu svakom iskušenju koje bogatstvo stavlja pred mene. O, da mi samo neki ohrabrujući glas može odgovoriti potvrdno! Moja hrabrost i rešenost su čvrsti, ali se moje nade kolebaju i duh mi je često potišten. Treba da krenem na dugačko i teško putovanje čije će opasnosti zahtevati svu moju izdržljivost – ne samo da moram da ohrabrujem druge već ponekad i da bodrim samog sebe kada su ostali malodušni.

Ovo je najpovoljniji period za putovanje u Rusiji. Sa svojim sankama, oni hitro lete preko snega. Ovakvo putovanje je prijatno i, po mom mišljenju, daleko prihvatljivije nego ono u engleskim poštanskim kočijama. Hladnoća nije preterana ako si zamotan u krzna – odeću na koju sam se već navikao, jer velika je razlika između hodanja po palubi i višesatnog sedenja, kad nikakvo vežbanje ne sprečava krv

Dobrovoljno sam podnosio hladnoću, oskudicu, žeđ i nedostatak sna.

da se bukvalno smrzne u venama. Uopšte nemam nameru da izgubim život na poštanskom putu između Sankt Peterburga i Arhangelska.

U ovaj drugi grad ću stići za dve ili tri nedelje, a namera mi je da tamo iznajmim brod, što lako može da se učini plaćanjem osiguranja vlasniku, i da zaposlim onoliko mornara koliko smatram da je potrebno među onima koji su navikli da idu u lov na kitove. Ne nameravam da isplovim do juna. Ali kada ću se vratiti? O, draga sestro, kako mogu odgovoriti na to pitanje? Ako uspem, mnogo, mnogo meseci, možda i godina, proći će pre nego što se vidimo. Ako ne uspem, videćeš me ubrzo, ili nikad.

Zbogom, moja draga Margaret. Neka te Bog blagoslovi, a mene sačuva da bih ponovo mogao iskazati svoju zahvalnost za svu tvoju ljubav i nežnost.

Tvoj odani brat R. VOLTON

Drugo pismo

Gospođi Sevil, Engleska

Arhangelsk, 28. marta 17...

Kako sporo prolazi vreme ovde kada sam ovako okružen mrazom i snegom! Ipak, načinjen je i drugi korak u mom poduhvatu. Iznajmio sam brod i zauzet sam sakupljanjem mornara. Oni koje sam već angažovao izgledaju mi kao ljudi na koje se mogu osloniti i sasvim sigurno su neustrašivi.

Ali imam jednu potrebu koju dosad nisam uspeo da zadovoljim i taj nedostatak osećam kao najveće zlo. Nemam prijatelja, Margaret. Kada budem blistao od oduševljenja zbog uspeha, neće biti nikoga s kim ću moći da podelim radost; ako me spopadne razočaranje, niko se neće potruditi da me izvuče iz potištenosti. Istina je da mogu staviti svoje misli na papir, ali to je bedno sredstvo da se saopšte osećanja. Ja želim društvo čoveka koji bi mogao da saoseća sa mnom, čiji bi pogled odgovorio na moj. Možeš me smatrati romantičnim, moja draga sestro, ali ja gorko želim prijatelja. Nemam pokraj sebe nikog ko je plemenit a hrabar, obrazovan ali i široka duha, čiji ukus je sličan mome, da odobri ili popravi moje planove. Kako bi samo takav prijatelj ispravio greške tvog jadnog brata! Ja sam suviše žustar na delu, a isuviše nestrpljiv u problemima. Ali za mene je ipak veće zlo to što sam samouk – jer prvih četrnaest godina svoga života trčao sam kao divljak po poljima i nisam čitao ništa osim ujka Tomasovih knjiga o putovanjima. U to vreme sam se upoznao sa slavnim pesnicima naše zemlje, ali tek kad više nisam mogao da izvučem glavnu korist iz njihovih dela, osetio sam potrebu da upoznam još neki jezik osim svog maternjeg. Sada imam dvadeset osam godina, a zapravo sam manje obrazovan nego mnogi učenici od petnaest. Istina je da sam mnogo razmišljao i da su moja sanjarenja mnogo opsežnija i veličanstvenija, ali ona zahtevaju (kako bi slikari rekli) staranje i meni je veoma potreban

prijatelj koji će imati dovoljno osećaja da me ne prezire kao romantičara i dovoljno naklonosti prema meni da pokuša da sredi moje misli.

Ali ovo su beskorisne žalbe; sigurno neću naći prijatelja na širokom okeanu, pa čak ni ovde u Arhangelsku, među trgovcima i mornarima. Ipak, neka osećanja koja su strana lošijoj ljudskoj prirodi postoje čak i u grudima ovih grubih ljudi. Moj poručnik je, na primer, čovek čudesne hrabrosti i preduzimljivosti i ludo žudi za slavom – ili, tačnije rečeno, za napredovanjem u svom pozivu. On je Englez, ali je uprkos nacionalnim i profesionalnim predrasudama, neublaženim vaspitanjem, zadržao neke od najplemenitijih darova čovečnosti. S njim sam se upoznao na palubi jednog kitolovca. Kada sam saznao da se nalazi u ovom gradu i da je nezaposlen, lako sam ga pridobio da mi pomaže u mom poduhvatu.

Zapovednik broda je ličnost izvanredne naravi i poznat je po obzirnosti i blagosti u disciplini. Zbog te okolnosti, kao i zbog njegovog dobro poznatog poštenja i neustrašivosti, veoma sam želeo da ga zaposlim. Moja mladost, koja je prošla u samoći, i moje najbolje godine, koje sam proveo pod tvojim nežnim ženskim staranjem, toliko su oplemenile moj karakter da ne mogu da savladam odvratnost prema silnoj brutalnosti koja se obično ispoljava na brodu. Nikad nisam verovao da je ona neophodna, te kada sam čuo za pomorca poznatog podjednako po dobroti srca i po poštovanju i poslušnosti koju mu ukazuje njegova posada, smatrao sam se naročito srećnim što sam u mogućnosti da obezbedim njegove usluge. Čuo sam za njega na prilično romantičan način, od gospođe koja mu duguje za svoju sreću u životu. Ovo je, ukratko, njegova priča. Pre nekoliko godina bio je zaljubljen u mladu Ruskinju skromnog imovinskog stanja i, nakon što je nakupio znatnu svotu novca, devojčin otac je pristao na taj brak. On je video svoju voljenu jednom pre ceremonije, ali ona se kupala u suzama i, bacivši mu se pred noge, preklinjala ga je da je poštedi, priznajući da je zaljubljena u drugog, ali da je on siromašan i da se njen otac nikad neće saglasiti s tim brakom. Moj velikodušni prijatelj je razuverio moliteljku i, saznajući ime njenog voljenog, nije više navaljivao. On je već bio kupio imanje na kojem je želeo da provede ostatak života, ali ga je darovao svom rivalu zajedno sa ostatkom novca spremljenog za kupovinu potreština i onda je lično nagovarao devojčinog oca da pristane da je uda za njenog voljenog. Ali starac je to odlučno odbijao, smatrajući se obavezan čašću mome prijatelju, koji je, kad je shvatio da je njen otac tvrdoglav, napustio svoju zemlju i nije se vratio sve dok nije čuo da se njegova ranija zaručnica udala prema svojoj naklonosti. „Kakav plemenit čovek!”, uzviknućeš. On to i jeste; ali ipak, potpuno je neobrazovan: ćutljiv je kao Turčin i poseduje izvesnu glupavu neopreznost, koja čini njegovo ponašanje još čudnijim, umanjujući interesovanje i simpatiju koju bi inače zaslužio.

Nemoj misliti da se zbog toga što se pomalo žalim ili zato što ne mogu zamisliti utehu za svoju muku kolebam u svojoj odluci. Ona je sigurna kao sudbina i moje putovanje se sad samo odlaže dok

mi vreme ne dozvoli ukrcavanje. Zima je bila užasno oštra, ali proleće obećava i smatra se da je veoma rano nastupilo, tako da ću možda otploviti ranije nego što sam očekivao. Ni u čemu neću biti brzoplet; poznaješ me dovoljno da bi mogla imati poverenja u moju opreznost i promišljenost kad god je sigurnost drugih poverena mom staranju.

Ne mogu ti opisati svoja osećanja u očekivanju početka tog poduhvata. Nemoguće je da ti objasnim taj drhtavi osećaj, istovremeno prijatan i strašan, s kojim se spremam za odlazak. Idem u neistražene predele, u zemlju magle i snega; ali neću ubiti nijednog albatrosa i zato se ne brini za moju sigurnost. Ili ću ti se vratiti otrcan i jadan kao stari mornar. Nasmejaćeš se mojoj aluziji, ali otkriću ti tajnu. Često sam pripisivao svoju privrženost, svoj strasni entuzijazam za opasne tajne okeana tom delu najmaštovitijeg modernog pesnika. U mojoj duši se dešava nešto što ne razumem. Ja sam u suštini vredan, marljiv radnik, koji obavlja posao sa istrajnošću i trudom, ali osim toga, postoji ljubav prema čudesnom, vera u čuda upletena u sve moje projekte, koja me goni van uobičajenih ljudskih puteva, čak do divljeg mora i nepoznatih predela u čije istraživanje krećem.

Ali vratimo se lepšim razmišljanjima. Da li ćemo se ponovo sresti nakon mog putovanja nepreglednim morima i povratka preko najjužnijeg rta Afrike ili Amerike? Ne usuđujem se da očekujem takav uspeh, pa ipak ne mogu da podnesem da pogledam naličje slike. Nastavi da mi pišeš u svakoj prilici; možda ću primiti tvoja pisma u nekoj situaciji kada su mi najpotrebnija da bi mi podigla duh. Nežno te volim. Sećaj me se s ljubavlju ako ti se nikad više ne javim.

Voli te tvoj brat Robert Volton

Treće pismo

Gospođi Sevil, Engleska, 7. jula 17...

Draga sestro,

Pišem ti nekoliko redaka u žurbi da ti kažem kako sam zdrav i kako sam dosta napredovao na putovanju. Ovo pismo će stići u Englesku preko jednog trgovca koji je sada na putu kući iz Arhangelska; on je srećniji od mene, koji možda neću videti svoju otadžbinu mnogo godina. Pa ipak, dobro sam raspoložen; moji ljudi su hrabri i izgleda sigurni u cilj; ne plaše se plovećih santi leda koje stalno prolaze pokraj nas, nagoveštavajući opasnosti predela ka kojima smo se uputili. Već smo na velikoj geografskoj širini, ali sada je sredina leta, pa, iako nisu tako topli kao u Engleskoj, južni vetrovi koji nas brzo nose ka obalama do kojih tako žarko želim da stignem odišu okrepljujućom toplotom koju nisam očekivao.

Do sada se nije desilo ništa što bi vredelo zapisati. Jedan ili dva jača naleta oluje i voda koja je procurila u trup broda – nezgode koje bi se iskusni moreplovac jedva setio da zapiše, a ja ću biti vrlo zadovoljan ako nam se ništa gore ne bude desilo tokom putovanja.

Zbogom, draga Margaret. Budi sigurna da zbog samog sebe, a i zbog tebe, neću biti brzoplet u slučaju opasnosti. Biću hladnokrvan, izdržljiv i oprezan.

Ali uspeh mora krunisati moje napore. Zašto da ne? Dovde sam stigao utirući siguran put preko besputnog mora; i same zvezde bile su svedoci moga uspeha. Zašto da i dalje ne napredujem preko ovog jedinstvenog ali poslušnog elementa? Šta može zaustaviti odlučno ljudsko srce i čvrstu volju?

Moje prepuno srce se i protiv moje volje ovako izliva. Ali moram da završim. Neka Bog blagoslovi moju voljenu sestru!

R. V.

Četvrto pismo

Gospođi Sevil, Engleska, 5. avgusta 17...

Desilo nam se nešto toliko čudno da ne mogu da se uzdržim a da to ne pribeležim, mada je vrlo verovatno da ćeš me videti pre nego što ovo pismo dođe do tebe.

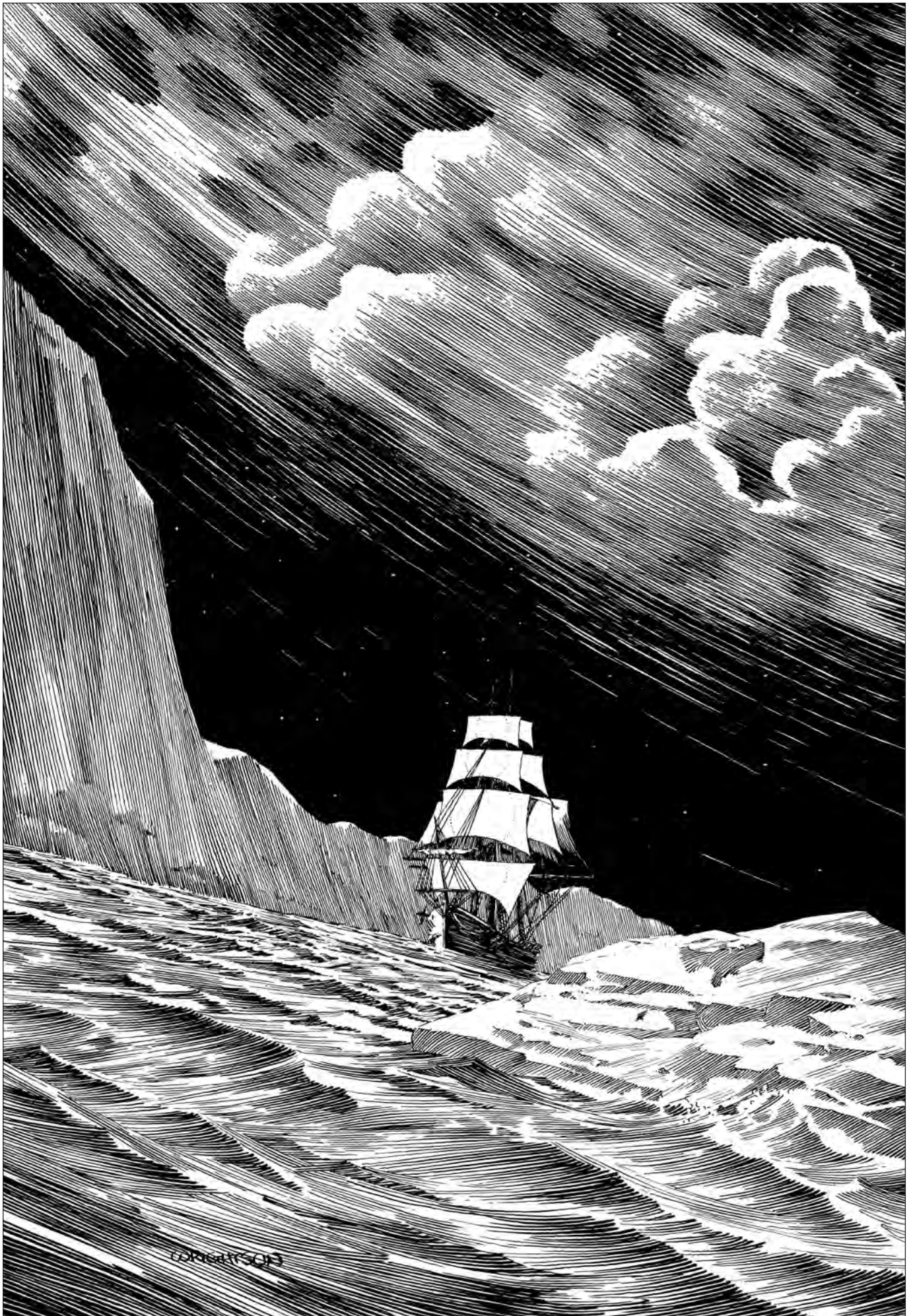
Prošlog ponedeljka (31. jula) bili smo skoro opkoljeni ledom, koji se zatvarao oko broda sa svih strana, jedva mu ostavljajući prostora u moru za plovidbu. Naša situacija je bila prilično opasna, pogotovo zbog veoma guste magle kojom smo bili obavijeni. Zato smo se zaustavili, u nadi da će se desiti neka promena u atmosferi i vremenu.

Oko dva sata magla se razišla i ugledali smo nepregledne nepravilne ravnice od leda, koje su se pružale u svim pravcima, kao da im nema kraja. Neki moji drugovi počeli su da gundaju, a mene su ispunile uznemirenost i opreznost, kad jedan čudan prizor iznenada privuče našu pažnju i skrenu nam misli s naše situacije. Opazili smo prosta kola pričvršćena na sanke koje su vukli psi; išla su ka severu na razdaljini od oko pola milje od nas. Stvorenje, koje je imalo čovečji oblik, ali očigledno džinovskog rasta, sedelo je na sankama i upravljalo psima. Posmatrali smo pomoću durbina brzo putnikovo napredovanje dok se nije izgubio među udaljenim neravninama na ledu.

Ova pojava je izazvala naše neizmerno čuđenje. Bili smo, kako smo verovali, mnogo stotina milja udaljeni od bilo kakvog tla, ali ova utvara nam je izgleda govorila da u stvari nismo toliko daleko koliko smo pretpostavljali. Pošto smo, međutim, bili opkoljeni ledom, bilo je nemoguće pratiti njegov trag, koji smo promatrali s najvećom pažnjom.

Otprilike dva sata nakon tog događaja začuli smo tutnjavu mora i još pre noći led je popucao i oslobodio nam brod. Ipak, nismo krenuli do jutra, plašeći se da se u mraku ne sudarimo s ledenim masama koje plove posle pucanja leda. Iskoristio sam to vreme da se odmorim nekoliko sati.

Ujutru, čim se razdanilo, popeo sam se na palubu i ugledao sve mornare okupljene na jednoj strani broda kako, verovatno, razgovaraju s nekim u moru. To su, u stvari, bile sanke, kao one što smo ranije

Dovde sam stigao utirući siguran put preko besputnog mora...

videli, koje su tokom noći doplovile do nas na jednom velikom komadu leda. Samo jedan pas je ostao živ, ali unutra se nalazilo ljudsko biće, koje su mornari nagovarali da se popne na brod. On nije bio, kao onaj drugi putnik, divlji stanovnik neke nepoznate zemlje, nego Evropljanin. Kada sam se pojavio na palubi, zapovednik reče:

„Evo našeg kapetana, a on vam neće dozvoliti da poginete na otvorenom moru.”

Kad me je ugledao, stranac mi se obrati na engleskom jeziku, mada sa stranim naglaskom:

„Pre nego što se ukrcam na vaš brod”, reče on, „hoćete li biti ljubazni da me obavestite kuda ste se zaputili?”

Možeš zamisliti moje zaprepašćenje kad sam čuo takvo pitanje od čoveka na rubu propasti, za koga bih pretpostavio da će mu moj brod biti spas koji ne bi menjao ni za najveće blago što postoji na zemlji. Odgovorio sam mu da smo na istraživačkom putovanju i da idemo u pravcu Severnog pola.

Kad je to čuo, izgledao je zadovoljan i pristao je da se ukrca. Blagi bože! Margaret, da si samo mogla videti tog čoveka, koji se na takav način predao svom spasenju, tvoje čuđenje bi bilo bezgranično. Udovi su mu bili skoro smrznuti, a telo užasno izmršavelo od umora i patnje. Nikad nisam video čoveka u tako bednom stanju. Pokušali smo da ga odnesemo u kabinu, ali čim se udaljio sa svežeg vazduha, onesvestio se. Zato smo ga vratili na palubu, gde smo ga, trljajući ga rakijom, osvestili. Naterali smo ga i da proguta malo rakije. Čim je pokazao znake života, umotali smo ga u ćebad i smestili ga blizu odžaka od kuhinjske peći. Polako se oporavljao i pojeo je malo supe, koja ga je čudesno okrepila.

Prošla su dva dana pre nego što je bio u stanju da govori. Ja sam često strepeo da su ga patnje lišile razuma. Kad se donekle oporavio, premestio sam ga u svoju kabinu, gde sam ga negovao koliko su mi dužnosti dopuštale. Nikad nisam video interesantnije stvorenje: oči su mu uglavnom imale divalj, pa čak i ludački izraz, ali bilo je trenutaka kad bi se, ako bi neko pokazao pažnju prema njemu ili mu učinio i najmanju uslugu, celo njegovo lice ozarilo, zračeći dobrotom i blagošću kakvu nikad nisam video. No, on je obično melanholičan i očajan, a ponekad škrguće zubima, kao da je nestrpljiv zbog težine tuge koja ga je pritisla.

Kad se moj gost malo oporavio, imao sam mnogo problema da oteram ljude, koji su želeli da mu postave hiljadu pitanja; ali nisam hteo da dopustim da ga muče svojom ispraznom radoznalošću dok je u takvom stanju tela i duha, čije je oporavljanje očigledno zavisilo od potpunog odmora. Jednom ga, ipak, poručnik upita zašto je došao tako daleko po ledu u tako čudnom vozilu?

Njegovo lice se odmah smračilo i on odgovori:

„Da tražim nekoga ko mi je pobegao.”

„A da li je čovek koga progonite putovao na isti način?”

„Da.”

„Onda mislim da smo ga videli, jer smo, dan pre nego što smo našli vas, videli pse kako vuku po ledu sanke u kojima se nalazio čovek.”

To je pobudilo strančevu pažnju i on počeo da postavlja niz pitanja u vezi s pravcem u kome je demon, kako ga je nazvao, otišao. Uskoro zatim, kad smo ostali nasamo, on reče:

„Nema sumnje da sam pobudio vašu radoznalost, kao i radoznalost onih dobrih ljudi, ali vi ste suviše obazrivi da biste me ispitivali.”

„Naravno, bilo bi zaista vrlo drsko i nehumano od mene da vas uznemiravam bilo kakvom radoznalošću.”

„Pa ipak ste me spasili iz čudne i opasne situacije i s mnogo dobrote me vratili u život.”

Ubrzo me upita da li mislim da je pucanje leda uništilo one druge saonice? Rekao sam mu da mu ne mogu odgovoriti ni sa kakvom sigurnošću; led je počeo da puca tek pred ponoć, a putnik je mogao stići do bezbednog mesta pre toga, pa ne mogu da procenim.

Tada je u slabašnom strančevom telu planula nova iskra života. Pokazivao je veliku želju da bude na palubi kako bi vrebao sanke koje su se ranije bile pojavile. Ali ja sam ga nagovorio da ostane u kabini jer je bio isuviše slab da bi mogao izdržati surovu atmosferu. Obećao sam mu da će neko stražariti umesto njega i smesta ga obavestiti ako se bilo kakav nov predmet pojavi na vidiku.

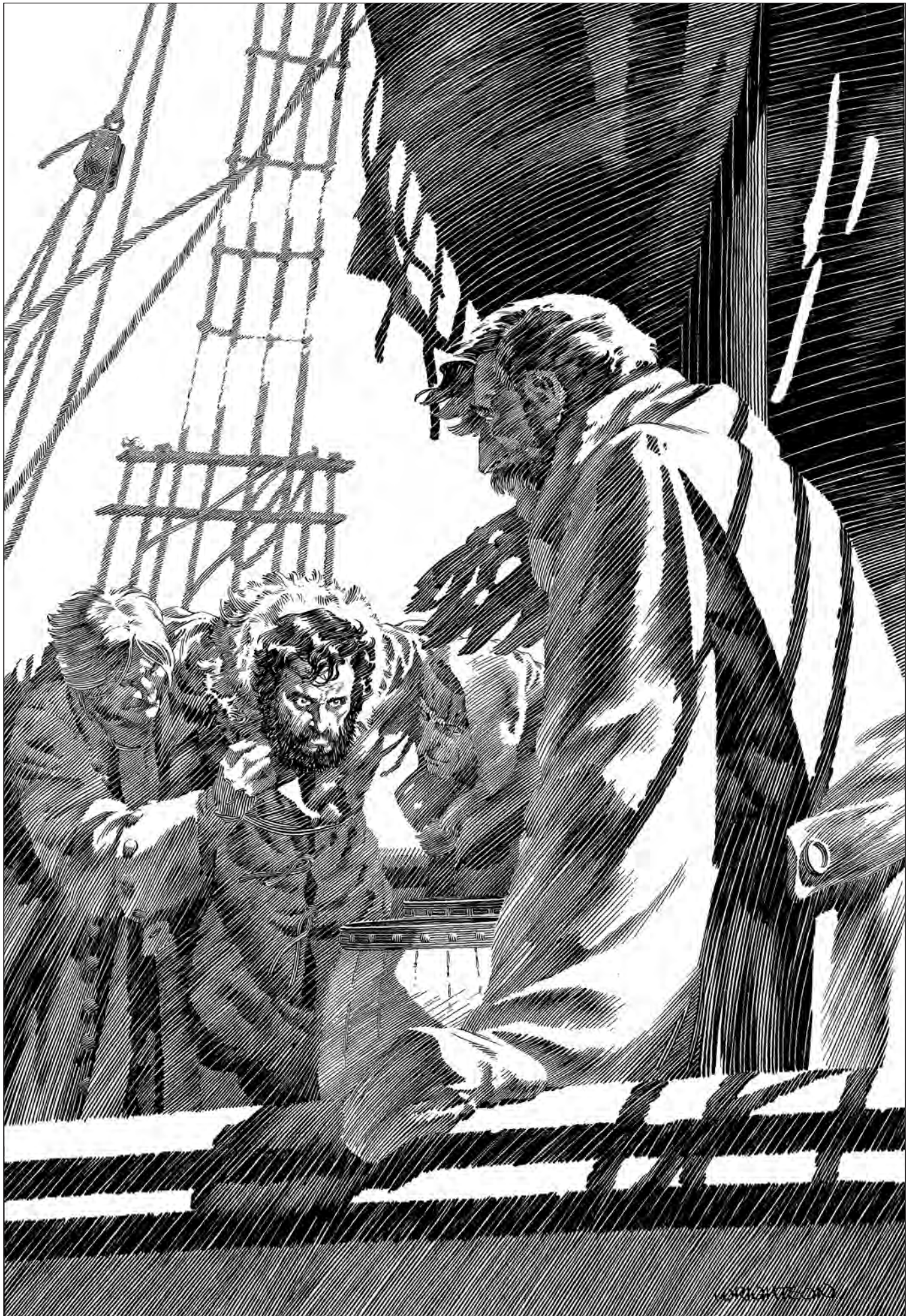
Ovo je moj dnevnik koji se odnosi na ovaj neobični događaj do današnjeg dana. Strancu se postepeno popravilo zdravlje, ali je vrlo ćutljiv i izgleda da se oseća nelagodno kad bilo ko osim mene uđe u njegovu kabinu. Međutim, njegovo ponašanje i ophođenje tako je pomirljivo i blago da se svi mornari interesuju za njega, iako su vrlo malo komunicirali s njim. Što se mene tiče, počinjem da ga volim kao brata, a njegova stalna i duboka tuga ispunjava me saosećanjem i saučešćem. Mora da je bio plemenito stvorenje u svojim boljim danima kad je čak i sada, tako propao, toliko privlačan i srdačan.

Rekao sam u jednom pismu, draga Margaret, da neću naći prijatelja na širokom okeanu; a ipak, naišao sam na čoveka kojeg bih, pre nego što mu je nesreća slomila duh, rado smatrao svojim bratom po srcu.

Produžicu povremeno da pišem dnevnik o ovom strancu, ako bude ikakvih novih događaja koje bih zabeležio.

13. avgusta 17...

Moja naklonost prema gostu svakim danom raste. On istovremeno budi u meni izuzetno divljenje i sažaljenje. Kako mogu da gledam tako plemenito stvorenje koje je uništila nesreća a da ne osećam najdublju žalost? On je tako blag, pa ipak tako mudar. Veoma je obrazovan: kad govori, iako su mu reči birane s najvećom pažnjom, one teku brzo i s nenadmašnom rečitošću.

Nikad nisam video čoveka u tako bednom stanju.

On se sada uveliko oporavio od bolesti i neprestano je na palubi, verovatno iščekujući sanke koje su prethodile njegovim. Pa ipak, iako je nesrećan, nije potpuno obuzet svojim jadom da se ne bi duboko interesovao za planove drugih. Često sa mnom razgovara o mojim planovima, koje sam mu rekao bez ikakvog prikrivanja. Pažljivo se udubljavao u sve moje argumente u prilog mom krajnjem uspehu, kao i u svaku, i najsitniju, pojedinost u pogledu mera koje sam preduzeo da bih ga postigao. Lako me je naveo, simpatijom koju mi je pokazivao, na to da se poslužim jezikom svoga srca, da izrazim vatreno oduševljenje svoje duše i da kažem, sa svim žarom koji me greje, kako bih rado žrtvovao svoje bogatstvo, svoj život, sve svoje nade ako bi to pomoglo mom poduhvatu. Život ili smrt jednog čoveka bili bi samo mala cena za dostizanje znanja koje tražim, za nadmoćnost koju bih postigao i objavio nad elementarnim neprijateljima naše rase. Dok sam govorio, lice mog slušaoca se smračilo. U početku sam primetio da pokušava da savlada emocije: pokrio je oči rukama, a glas mi je zadrhtao i izdao me kad sam video kako mu suze brzo kaplju između prstiju – jecaj mu se ote iz grudi koje su se nadimale. Zastadoh... Najzad, on progovori isprekidanim glasom:

„Nesrećni čoveče! Zar i vi delite moje ludilo? Da li ste i vi pili taj otrovni napitak? Saslušajte me – dozvolite da vam otkrijem svoju priču, pa ćete odbaciti tu čašu sa usana!”

Ove reči su, možeš zamisliti, snažno pobudile moju radoznalost, ali napad žalosti koji je obuzeo stranca savladao je njegovu oslabelu snagu, pa je bilo potrebno mnogo sati odmora i tihog razgovora da bi povratio prisebnost.

Nakon što je savladao žestinu svojih osećanja, izgledalo je da prezire samoga sebe što je bio rob strasti, pa me, gušeći nastup sumornog očajanja, ponovo navede da razgovaramo o meni. Raspitivao se za priču o mojoj mladosti. Priča je bila brzo ispričana, ali je podstakla na različita razmišljanja. Govorio sam o svojoj želji da nađem prijatelja, o čežnji za prisnijim razumevanjem sa srodnim duhom na kakav nikad dosad nisam naišao; izrazio sam uverenje da se čovek teško može pohvaliti srećom ako nije uživao takav blagoslov.

„Slažem se s vama”, odgovori stranac. „Mi smo nesavršena bića, čak samo napola dovršena ako nam neko mudriji, bolji, vredniji od nas samih – kao što prijatelj treba da bude – ne pruži pomoć da usavršimo svoju slabu i grešnu prirodu. Jednom sam imao prijatelja, najplemenitije od svih ljudskih stvorenja, pa zato imam pravo da sudim o prijateljstvu. Vi imate nadu i svet pred sobom, pa nemate razloga za očajanje. Ali ja, ja sam izgubio sve i ne mogu početi život iz početka.”

Dok je to govorio, njegovo lice je dobilo izraz mirne, staložene tuge, koja me je dirnula do srca. Ali on je ućutao i odmah se povukao u svoju kabinu.

Čak i tako slomljenog duha, niko ne oseća dublje od njega lepote prirode. Zvezdano nebo, more i svaki prizor koji su pružala ta divna područja izgleda da su još uvek imali moć da uzdignu njegovu

dušu sa zemlje. Ovakav čovek ima dvostruki život: on može trpeti patnju i biti skrhan razočaranjima, a ipak, kad se povuče u sebe, biće kao nebeski duh sa oreolom oko sebe, koga nikakva žalost ni ludilo ne mogu dotaći.

Da li ćeš se nasmejati mojoj oduševljenosti tom božanstvenom lutalicom? Ne bi to uradila kad bi ga videla. Ti si obrazovana i odnegovana pomoću knjiga, povučena od sveta, i zato si prilično izbirljiva; ali baš zato bi mogla bolje proceniti neobične vrednosti tog divnog čoveka. Ponekad pokušavam da otkrijem koja je to njegova osobina koja ga tako neizmerno uzdiže iznad svake druge osobe koju sam dosad poznavao. Verujem da je to neka intuitivna oštroumnost; brza ali nepogrešiva moć rasuđivanja; prodiranje u suštinu stvari nenadmašno po jasnoći i preciznosti. Tome dodaj još i lakoću izražavanja i glas čija raznolika zvučnost podseća na muziku što osvaja dušu.

19. avgusta 17...

Juče mi je stranac rekao: „Lako možete primetiti, kapetane Voltone, da sam pretrpeo velike i besprimerne nesreće. Jednom sam odlučio da sećanje na te nesreće treba da umre sa mnom, ali vi ste me tako osvojili da sam promenio odluku. Vi tražite znanje i mudrost, kao što sam i ja nekad tražio, i ja se vatreno nadam da zadovoljenje vaših želja neće biti zmija koja će vas ujesti, kao što je to sa mnom bilo. Ne znam da li će vam priča o mojoj katastrofi koristiti. Pa ipak, kad pomislim da ste krenuli istim putem, izlažući se istim opasnostima koje su od mene napravile ono što sam, smatram da ćete možda izvući primenljivu pouku iz moje priče, koja će vas možda usmeriti ako uspete u svom poduhvatu, ili vas utešiti u slučaju neuspeha. Spremite se da čujete događaje koji se obično smatraju čudesnim. Da smo u pitomijim predelima prirode, mogao bih se plašiti da ću kod vas naići na nevericu, možda i na ruganje, ali mnoge stvari koje bi inače izazvale smeh onih što ne poznaju uvek promenljive sile prirode izgledaće moguće u ovim divljim i tajanstvenim predelima. Takođe, ne sumnjam u to da će moja priča tokom izlaganja saopštiti večni dokaz o istinitosti događaja od kojih se sastoji.”

Lako možeš zamisliti koliko sam bio zadovoljan ponuđenom pričom, ali mu ipak nisam mogao dozvoliti da obnavlja svoj bol nabranjem svojih nesreća. Osećao sam izuzetno nestrpljenje da čujem obećanu priču, delom iz radoznalosti, a delom iz želje da mu olakšam sudbinu, ako bi to bilo u mojoj moći. Ova osećanja izrazio sam u svom odgovoru.

„Zahvaljujem vam”, odgovori on, „na razumevanju, ali ono je beskorisno; moja sudbina je gotovo ispunjena. Čekam još samo jedan događaj, pa ću onda počivati u miru. Razumem vaše osećanje”, produži on, primetivši da želim da ga prekinem, „ali varate se, prijatelju, ako dozvoljavate da vas tako zovem; ništa ne može promeniti moju sudbinu. Saslušajte moju priču, pa ćete shvatiti kako je ona neopozivo određena.”

Zatim mi je rekao da će započeti svoju priču sutradan kad budem imao slobodnog vremena. To obećanje izazva moju najtopliju zahvalnost. Odlučio sam da svako večer, kad nisam zauzet važnim dužnostima, zabeležim, što je više moguće njegovim rečima, ono što mi je ispričao tokom dana. Ako budem zauzet, bar ću napraviti zabeleške. Ovaj rukopis će ti, bez sumnje, pružiti zadovoljstvo; ali ja, koji ga poznajem i slušam tu priču s njegovih usana, s kakvim ću ga interesovanjem i saosećanjem čitati jednog dana u budućnosti! Čak i sada, kad započinjem ovaj zadatak, punoća njegovog glasa odjekuje mi u ušima; njegove sjajne oči posmatraju me sa svom svojom melanholičnom blagošću; vidim njegovu mršavu ruku kako se podiže u uzbuđenju dok mu duša obasjava crte lica. Čudna i mučna mora da je njegova priča; neka užasna oluja je taj divni brod zahvatila na njegovom putu i ovako ga uništila!

Rođen sam u Ženevi, a moja porodica je jedna od najuglednijih u toj republici. Moji preci su mnogo godina bili savetnici i predstavnici, moj otac je obavljao nekoliko javnih dužnosti s čašću i ugledom. Svi koji su ga poznavali poštovali su ga zbog njegovog poštenja i neumorne pažljivosti u državnim poslovima. Mladost je proveo neprekidno zauzet poslovima svoje otadžbine; različite okolnosti sprečavale su ga da se rano oženi, tako da je tek u zrelim godinama postao suprug i otac porodice.

Kako okolnosti u vezi s njegovom ženidbom ilustruju njegov karakter, ne mogu da se uzdržim da ih ne ispričam. Jedan od njegovih najprisnijih prijatelja bio je trgovac koji je iz imućnog stanja, zbog mnogih nezgoda, zapao u siromaštvo. Taj čovek, koji se zvao Bofort, bio je ponosan i nepopustljiv, pa nije mogao da podnese da živi u siromaštvu i zaboravu u istoj zemlji u kojoj se isticao položajem i bogatstvom. Zbog toga se on, časno plativši svoje dugove, povukao sa svojom ćerkom u grad Lucern, gde je živio nepoznat i u bedi. Mog oca je za Boforta vezivalo najiskrenije prijateljstvo i bio je duboko ožalošćen njegovim povlačenjem pod tim nesrećnim okolnostima. Ogorčeno je osudio lažni ponos koji je naterao njegovog prijatelja na ponašanje tako malo dostojno poštovanja koje ih je vezivalo. Nije žalio vreme u nastojanju da ga pronade, nadajući se da će ga privoleti da počne život iz početka s njegovim kreditom i pomoći.

Bofort je bio preduzeo efikasne mere da se sakrije, pa je prošlo deset meseci pre nego što je moj otac otkrio njegovo prebivalište. Presrećan zbog tog otkrića, pohrlio je u tu kuću, koja se nalazila u jednoj neuglednoj ulici blizu Rojsa. Ali kad je ušao, dočekali su ga samo beda i očajanje. Bofort je od svoje nesrećne sudbine spasao malo novca, ali to je bilo dovoljno da ih izdržava nekoliko meseci, a on se nadao da će u međuvremenu dobiti nekakvo ugledno zaposlenje u nekoj trgovačkoj kući. To međuvreme je, dakle, provodio u besposlici; njegov bol se sve više produbljavao, nagrizaajući ga sada kad je imao vremena za razmišljanje, i na kraju je tako čvrsto zgrabio njegov um da je posle tri meseca ležao u postelji nesposoban za bilo kakav napor.

Ćerka ga je negovala s najvećom nežnošću; ali je sa očajanjem videla da se njihova mala rezerva brzo smanjuje, a da ne može očekivati nikakvu drugu pomoć. Ali Karolina Bofort imala

je neobično sazdanu dušu, a hrabrost joj je porasla da bi je obodрила u nesreći. Našla je grub posao – plela je slamu, i na razne načine je uspevala da zaradi dnevnicu jedva dovoljnu da se prehrane.

Tako je prošlo nekoliko meseci. Ocu je bilo sve gore; sve više vremena je provodila negujući ga; sredstva za život su se smanjivala i posle deset meseci otac joj je umro na rukama, ostavivši je kao siročić i prosjakinju. Taj poslednji udarac ju je savladao; klečala je kraj Bofortovog kovčega gorko plačujući kada je moj otac ušao u odaju. Došao je kao neki zaštitnički duh sirotoj devojci, koja se prepustila njegovoj brizi. Posle sahrane svog prijatelja on ju je odveo u Ženevu i smestio je pod zaštitu svoje rođake. Dve godine posle tog događaja Karolina mu je postala žena.

Razlika u godinama između mojih roditelja je bila velika, ali izgleda da ih je ta okolnost samo još više zblížila sponama odane ljubavi. Postojao je smisao za pravednost u čestitom duhu moga oca, koji je nužno činio da on visoko ceni snažnu ljubav. Možda je ranijih godina propatio zbog kasnog saznanja da osoba koju je voleo nije bila dostojna njegove ljubavi, pa je zato bio spreman da još više ceni proverenu vrednost. Pokazivao je zahvalnost i obožavanje u svojoj odanosti prema mojoj majci, što se potpuno razlikovalo od lude zaljubljenosti starijih ljudi. Njegova ljubav je bila nadahnuta poštovanjem njenih vrlina i željom da joj na neki način nadoknadi patnje koje je pretrpela, tako da je njegovo ophođenje prema njoj bilo puno neizrecive ljubaznosti. Sve je činio da bi joj ispunio želje i pružio udobnost. Trudio se da je zaštiti, kao što baštovan štiti neki egzotičan cvet od svakog jačeg vetra, i da je okruži svim onim što bi moglo izazvati prijatna osećanja u njenoj nežnoj i dobroj duši. Njeno zdravlje, pa čak i smirenost njenog do tada postojanog duha, bili su poljuljani zbog onoga što je pretrpela. Tokom dve godine koje su protekle pre njihovog braka moj otac je postepeno napustio sve svoje državne poslove, tako da su odmah po venčanju, radi oporavka njenog oslabelog tela, potražili prijatno italijansko podneblje, promenu sredine i interesovanja koju pruža putovanje kroz tu divnu zemlju.

Posle Italije su posetili Nemačku i Francusku. Ja, njihovo najstarije dete, rodio sam se u Napulju i kao beba sam učestvovao u njihovim lutanjima. Nekoliko godina bio sam im jedino dete. Iako su bili veoma privrženi jedno drugom, izgledalo je kao da iz pravog rudnika ljubavi imaju neiscrpane rezerve nežnosti, koju su darovali meni. Nežna milovanja moje majke i očev osmeh blagog zadovoljstva koji mi je upućivao – to su moja prva sećanja. Bio sam njihova igračka i fetiš, i još više – njihovo dete, nevino i bespomoćno biće koje im je podario Bog da bi ga odgajili u dobru, čija je budućnost bila u njihovim rukama, da je usmere ka sreći ili nesreći, prema tome kako su ispunjavali svoju dužnost prema meni. Uz tu duboku svest o tome šta duguju biću

kome su poklonili život, pridodatu živahnom duhu nežnosti koja ih je oboje pokretala, može se zamisliti da sam, dok su me u detinjstvu učili strpljenju, milosrđu i samosavlađivanju, bio vođen na svilenoj uzici, tako da mi je sve izgledalo kao neprekidno uživanje.

Dugo sam bio njihova jedina briga. Majka je mnogo želela da ima ćerku, ali ja sam im i dalje bio jedini potomak. Kad sam imao pet godina, na jednom izletu van granica Italije proveli su nedelju dana na obalama jezera Komo. Budući da su bili blagonakloni, često su zalazili u kolibe siromašnih ljudi. To je za moju majku bilo više nego dužnost; to je kod nje bila potreba, strast – pošto se sećala šta je propatila i kako joj je ukazana pomoć – da na svoj način bude anđeo čuvar ojađenima. Tokom jedne njihove šetnje neka bedna koliba u prevoju doline privukla im je pažnju svojim naročito žalosnim izgledom, dok je mnoštvo polugole dece oko nje govorilo o nemaštini u najgorem obliku. Jednog dana kad je moj otac sam otišao u Milano, majka je sa mnom posetila tu kuću. Zatekla je seljaka i njegovu ženu, izmučene, pogrbljene od briga i rada, kako dele oskudan obrok na petoro gladne dece. Među njima je bilo jedno koje je privuklo moju majku mnogo više od ostalih. Ona je izgledala kao da je drugačijeg porekla. Četiri druga deteta bila su crnooka, snažne male bitangice, a ova devojčica mršava i sasvim plava. Imala je svetlu, zlatnu kosu, koja, uprkos bednoj odeći, kao da je predstavljala krunu njene različitosti. Čelo joj je bilo čisto i široko, plave oči vedre, a usne i oblik lica izražavali su toliku osećajnost i nežnost da niko nije mogao da je posmatra a da ne oseti kako je ona neka posebna vrsta, biće koje je Bog poslao i koje na sebi nosi njegov znak.

Seljanka je, primetivši da moja majka sa čuđenjem i divljenjem posmatra tu ljupku devojčicu, odmah ispričala njenu istoriju. Ona nije bila njeno dete, već kći nekog milanskog plemića. Majka joj je bila Nemica i umrla je prilikom porođaja. Novorođenče je dato na negu ovim dobrim ljudima, koji su u to vreme bili imućniji. Nisu bili dugo u braku i njihovo najstarije dete tek što se bilo rodilo. Otac deteta o kojem su se starali bio je jedan od onih Italijana odgajanih u uspomenama na nekadašnju slavu Italije – jedan *schiaivi ognor fragmenti*¹ koji se borio za slobodu svoje otadžbine i postao žrtva njene slabosti. Nije se znalo da li je umro ili još čami u austrijskim tamnicama. Imovina mu je konfiskovana, a dete je postalo siroče i prosjak. Ostalo je kod svojih hranitelja i u njihovoj seljačkoj kući razvilo se lepše nego baštenska ruža u trnovitom žbunu.

Kad se moj otac vratio iz Milana, zatekao me je kako se na tremu naše vile igram s detetom lepšim od naslikanog anđela – bićem iz čijih očiju kao da je nešto zračilo i čiji su pokreti i telo bili gipkiji nego u divokoze. To priviđenje mu je brzo objašnjeno. Sa očevom dozvolom, moja majka je nagovorila devojčicine seoske staraoce da je predaju njoj na čuvanje. Oni su voleli to

¹ Ital.: zarobljenik časti.

slatko siročće. Njeno prisustvo im je izgledalo kao blagoslov; ali bilo bi nepravedno prema njoj da je zadrže u siromaštvu i oskudici kad joj providenje pruža tako moćnu zaštitu. Posavetovali su se sa seoskim sveštenikom i Elizabeta Lavenca je postala stanovnik kuće mojih roditelja, meni više nego sestra – divni i obožavani drug u svakom mom radu i zadovoljstvu.

Svi su voleli Elizabetu. Strasna privrženost i duboko poštovanje koje su joj svi ukazivali, a koje sam i ja delio, postali su moj ponos i radost. Veće pre njenog dolaska u moj dom majka mi je rekla u šali: „Imam lep poklon za svog Viktora, sutra će ga dobiti”. I kada mi je sutradan predstavila Elizabetu kao obećani poklon, ja sam, sa detinjom ozbiljnošću, protumačio njene reči bukvalno i smatrao sam Elizabetu svojom – svojom da je štitim, volim i čuvam. Sve pohvale koje su bile upućivane njoj primao sam kao da su ukazivane mojoj svojini. Zvali smo jedno drugo prisnim imenima rođaka. Nikakve reči ni izrazi ne bi mogli opisati njen odnos prema meni – bila mi je više nego sestra, pošto je do smrti imala da bude samo moja.

dgajani smo zajedno; nije bilo ni godinu dana razlike između nas. Ne treba ni da kažem da su nam bila strana bilo kakva neslaganja ili prepirke. Sklad je bio osnov našeg drugarstva, a razlike i suprotnosti koje su postojale u našim karakterima još više su nas zbližavale. Elizabeta je bila mirnija i pažljivija, ali i pored sve svoje vatrenosti, ja sam bio sposoban za veću marljivost, a i dublje me je obuzimala žeđ za znanjem. Ona se udubljava u nestvarne pesničke tvorevine, a u veličanstvenim i čudesnim predelima koji su okruživali naš švajcarski dom – u dostojanstvenim oblicima planina, smenjivanju godišnjih doba, olujama i zatišjima, u zimskoj tišini, živosti i nemiru naših alpskih leta – nalazila je prostrano polje za divljenje i ushićenje. Dok je moja drugarica ozbiljna i zadovoljna posmatrala veličanstven izgled stvari, ja sam uživao u istraživanju njihovih uzroka. Svet je za mene bio tajna koju sam želeo da odgonetnem. Radoznalost, ozbiljno istraživanje da bih naučio skrivene zakone prirode i radost slična zanosu kad bi mi oni bili objašnjeni spadaju među najranija osećanja kojih mogu da se setim.

Nakon rođenja drugog sina, sedam godina mlađeg od mene, moji roditelji su potpuno napustili svoj lutalački život, nastanivši se u svojoj otadžbini. Imali smo kuću u Ženevi i letnjikovac na Belrivu, na istočnoj obali jezera, oko dva kilometra udaljen od grada. Boravili smo uglavnom u ovoj drugoj kući, tako da je život mojih roditelja tekao u priličnoj osamljenosti. U prirodi mi je bilo da izbegavam gomilu, ali da se snažno vežem za pojedince. Zato sam uglavnom bio ravnodušan prema svojim školskim drugovima, ali zbližio sam se vezama najprisnijeg prijateljstva s jednim od njih. Henri Klerval bio je sin trgovca iz Ženeve. On je bio dečak jedinstvenog talenta i mašte. Voleo je poduhvate, teškoće, čak i opasnost, zbog njih samih. Pomno je čitao knjige o viteštvu i romantičnim doživljajima. Sastavljao je epske pesme i počeo da piše priče o čarolijama i viteškim pustolovinama. Pokušavao je da nas natera da izvodimo pozorišne komade, kao i da učestvujemo u maskaradama u kojima su likovi bili pozajmljivani od junaka s Ronsesvaljesa,² od Okruglog stola kralja Artura, kao i viteške svite koja je prolivala svoju krv da bi povratila sveti grob iz ruku nevernika.

² U pirinejskom klanu Ronsesvaljes krajem VIII veka poginuo je legendarni vitez Roland.

Nijedno ljudsko biće nije moglo provesti srećnije detinjstvo od mog. Moji roditelji su bili opsednuti nežnošću i popustljivošću. Osećali smo da oni nisu tirani koji upravljaju našom sudbinom prema svojim hirovima, nego predstavnici i stvaraoci svih radosti u kojima uživamo. Kad sam dolazio u dodir s drugim porodicama, jasno sam shvatao koliko je neobično srećna bila moja sudbina, pa je zahvalnost pratila moju dečju ljubav.

Moja narav je ponekad bila plahovita, a emocije žestoke; ali po nekom zakonu svoga temperamenta okrenuo sam se ne ka detinjastim težnjama, nego ka neobuzdanoj želji da učim, i to ne da učim sve odreda. Priznajem da me nisu privlačili ni građa jezika, ni zakoni pojedinih vlada, ni politika raznih država. Želeo sam da saznam tajne neba i zemlje; pa, bilo da me je zaokupljala spoljna građa stvari ili unutrašnji duh prirode i tajanstvena ljudska duša, moja istraživanja su ipak bila upravljena ka metafizičkim ili, u najvišem smislu, ka fizičkim tajnama sveta.

Klerval se, međutim, bavio, da tako kažemo, moralnim odnosima. Aktivna pozornica života, vrline junaka i ljudska dela bili su njegova tema – on se nadao i sanjao o tome da postane jedan od onih koji se spominju u pričama kao hrabri i odvažni dobrotvori našeg roda. Sveta Elizabetina duša blistala je u našem mirnom domu kao kandilo. Ona je bila milosrdna; njen meki glas i nežan pogled njenih nebeskih očiju uvek su bili tu da nas blagoslove i podstaknu. Bila je živi duh ljubavi koji umiruje i privlači: mogao sam biti mrzovoljan dok sam učio, grub zbog žestine svoje prirode, ali ona je bila tu da me obuzda svojom ljupkošću. A Klerval – da li bi bilo šta zlo moglo uticati na njegovu plemenitu dušu? Ali čak ni on možda ne bi bio tako savršeno čovečan, tako obziran u svojoj velikodušnosti, tako pun ljubaznosti i nežnosti i pored svoje strasti prema pustolovnim delima da mu ona nije razotkrila pravo čovekoljublje, a dobročinstvo postavila kao svrhu i cilj njegovim visokim ambicijama.

Osećam veliko zadovoljstvo sećajući se uspomena iz detinjstva, pre nego što je nesreća pokvarila moj um i pretvorila jasne vizije o opštoj koristi u sumorna i uskogruđa razmišljanja o sebi samom. Osim toga, slikajući svoju mladost, istovremeno zapisujem događaje koji su me postupno nesvesno doveli do muka o kojima ću kasnije pričati: jer kad bih tražio objašnjenja o poreklu te strasti koja je kasnije vladala mojom sudbinom, otkrio bih da je ona izbijala, kao planinska reka, iz bednih, gotovo zaboravljenih izvora, ali nadolazeći u daljem toku, postala je bujica koja je odnela sve moje nade i radosti.

Filozofija prirode je onaj duhovni pokretač koji je odredio moju sudbinu; zato želim da u ovoj priči izložim činjenice koje su dovele do moje naročite sklonosti prema toj nauci. Kad sam imao trinaest godina, svi smo otišli na zabavu u banju blizu Tonona. Jako nevreme primoralo nas je da ostanemo ceo dan zatvoreni u krčmi. U toj kući slučajno sam naišao na jednu svesku dela

Kornelijusa Agripe. Bezvoljno sam je otvorio, ali teorija koju on pokušava da dokaže i zadivljujuće činjenice koje on dovodi u vezu u tom delu, uskoro su pretvorile ravnodušnost u oduševljenje. Činilo mi se kao da je neka nova svetlost obasjala moj duh, pa sam, skačući od radosti, ispričao ocu svoje otkriće. Otac je nemarno pogledao koranicu te knjige i rekao: „Ah, Kornelijus Agripa! Dragi moj Viktoro, ne traći vreme na to, potpuno je bezvredno.”

Da se, umesto te opaske, moj otac pomučio da mi objasni kako su Agripini principi potpuno odbačeni i kako je uveden moderan naučni sistem, koji ima mnogo veću vrednost nego stari – jer je moć starog sistema bila prividna, dok je snaga novog bila stvarna i praktična – ja bih sigurno odbacio Agripu i zadovoljio svoju raspaljenu maštu vrativši se dojučerašnjim proučavanjima s još većim elanom. Čak je moguće da ni tok mojih misli nikad ne bi dobio fatalan podstrek koji me je doveo do uništenja. Površan pogled koji je moj otac bacio na knjigu nije me ubedio da je upoznat s njenom sadržinom, pa sam pohlepno produžio da je čitam.

Kada sam se vratio kući, prva briga mi je bila da odmah nabavim celokupna dela tog pisca, a zatim i Paracelzusa³ i Alberta Velikog.⁴ Čitao sam i proučavao lude fantazije tih pisaca sa uživanjem; izgledalo mi je da osim mene malo ko zna za to blago. Već sam opisao kako sam oduvek bio ispunjen vatrenom željom da prodrem u tajne prirode. Ali uvek sam, uprkos velikom trudu i čudesnim otkrićima modernih filozofa, posle svojih studija ostajao nezadovoljan i nezadovoljen. Kažu da je ser Isak Njutn priznao da se oseća kao dete koje skuplja školjke pored velikog neispitanog okeana istine. Njegovi sledbenici u svim granama prirodnih nauka koje sam upoznao izgledali su, čak i po mom dečaćkom shvatanju, kao početnici na istom putu.

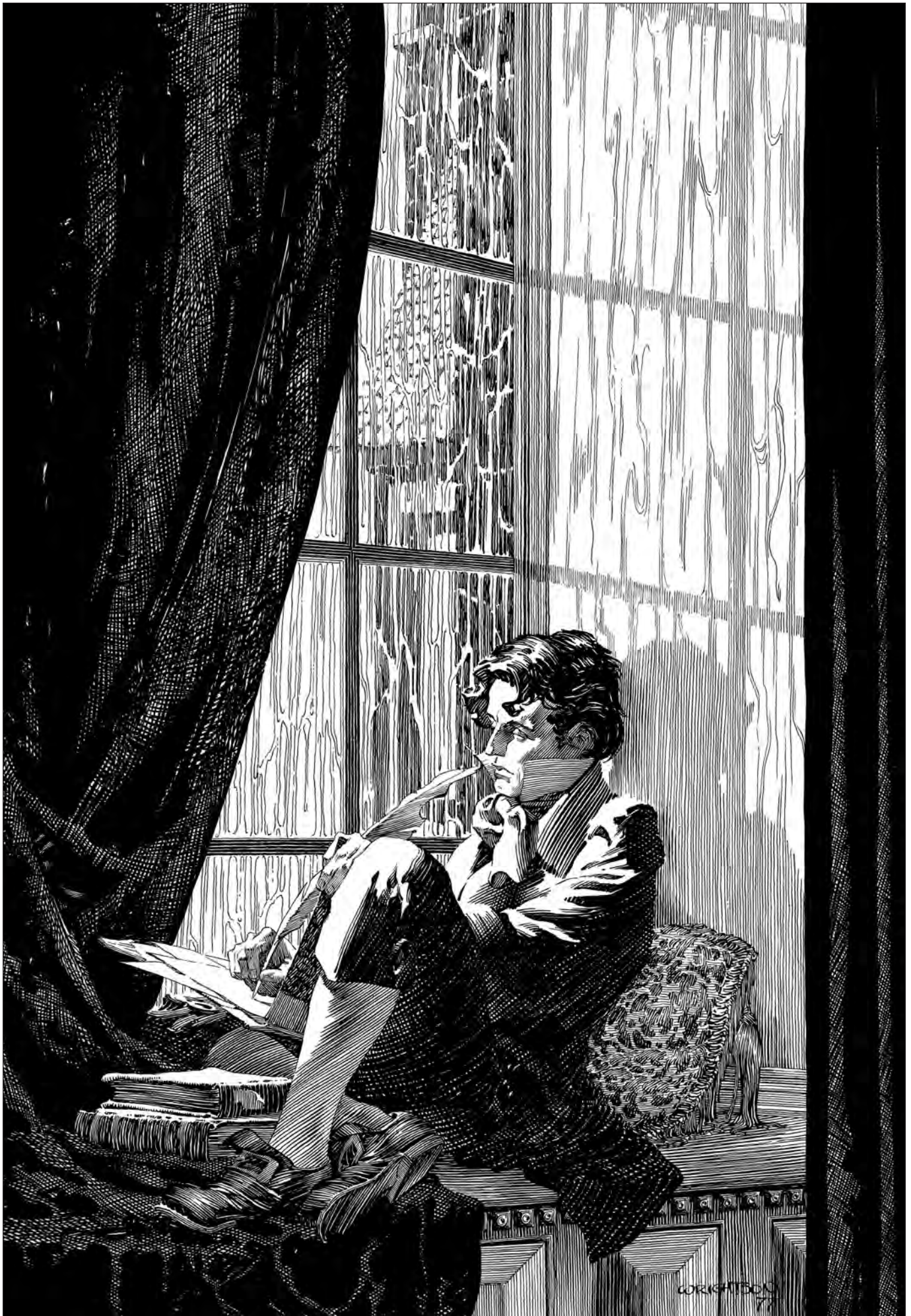
Neobrazovan seljak posmatrao je elemente oko sebe i upoznao je njihovu praktičnu upotrebu. Najučćeniji filozof znao je samo malo više. On je delimično otkrio lice prirode, ali njena besmrtna osnova još uvek je predstavljala čudo i misteriju. Mogao je secirati, rastavljati na delove i davati imena; ali, da i ne spominjemo krajnji uzrok, uzroci drugog i trećeg reda bili su mu potpuno nepoznati. Zurio sam u utvrđenja i prepreke koji su izgleda sprečavali ljudska bića da uđu u tvrđavu prirode, pa sam drsko i neuko negodovao.

Ali sada sam video knjige i ljude koji su prodrli dublje i znali više. Verovao sam u sve što su oni tvrdili i postao sam njihov učenik. Može izgledati čudno što se tako nešto moglo dogoditi u osamnaestom veku, ali ja sam, iako sam dobio uobičajeno obrazovanje u ženevskim školama, bio u velikoj meri samouk u pogledu svojih omiljenih studija. Moj otac nije bio naučnik, pa sam bio

3 Paracelzus (1493–1541), švajcarski alhemičar i lekar.

4 Albertus Magnus (1193–1280), nemački alhemičar i filozof. Bio je učitelj Tome Akvinskog. Zbog svog znanja iz različitih oblasti nazvan je *doctor universalis*. Verovao je u mogućnost pravljenja zlata od manje vrednih metala.

Želeo sam da saznam tajne neba i zemlje...

ostavljen sam da se rvem s detinjastom zaslepljenošću koju je pratila učenička žeđ za znanjem. Vođen svojim novim učiteljima, bacio sam se s najvećom istrajnošću na traganje za kamenom mudrosti i eliksirom života, ali ovo drugo mi je ubrzo potpuno privuklo pažnju. Bogatstvo mi nije značilo mnogo, ali kakva bi slava samo pratila moje otkriće ako bih mogao odagnati bolesti iz ljudskog tela i načiniti ga neranjivim za sve osim nasilne smrti!

Ali to nisu bili moji jedini snovi. U delima mojih omiljenih pisaca darežljivo su obećavane pojave duhova ili đavola, a ja sam žarko želeo da se one dese; ako moja bajanja nikad nisu uspevala, taj neuspeh sam pripisivao više svom neiskustvu nego nedostatku veštine ili poštenja svojih učitelja. Dugo sam se tako bavio odbačenim sistemima, mešajući, pošto sam bio nevešt, hiljadu protivrečnih teorija, saplicujući se očajno u pravom haosu raznovrsnog znanja, vođen bujnom maštom i detinjim rasuđivanjem, sve dok jedan događaj nije promenio tok mojih ideja.

Kad sam imao blizu petnaest godina, povukli smo se u našu kuću blizu Belriva, gde smo doživeli strašnu oluju s grmljavinom. Dolazila je iza planina Jura. Grmljavina je grunula naglo i zastrašujuće glasno s različitih krajeva neba. Posmatrao sam tok oluje s radoznalošću i oduševljenjem.

Dok sam stajao na vratima, odjednom sam ugledao plamen kako izbija iz jednog divnog starog hrasta koji se nalazio na dvadesetak metara od naše kuće. Čim je bleštava svetlost iščezla, hrast je nestao, a na njegovom mestu nije ostalo ništa osim izgorelog panja. Kad smo sutradan ujutru otišli tamo, videli smo da je drvo uništeno na jedinstven način. Nije bilo rascepljeno od udara, nego potpuno raskomadano na deliće. Nikad nisam video nešto tako potpuno uništeno.

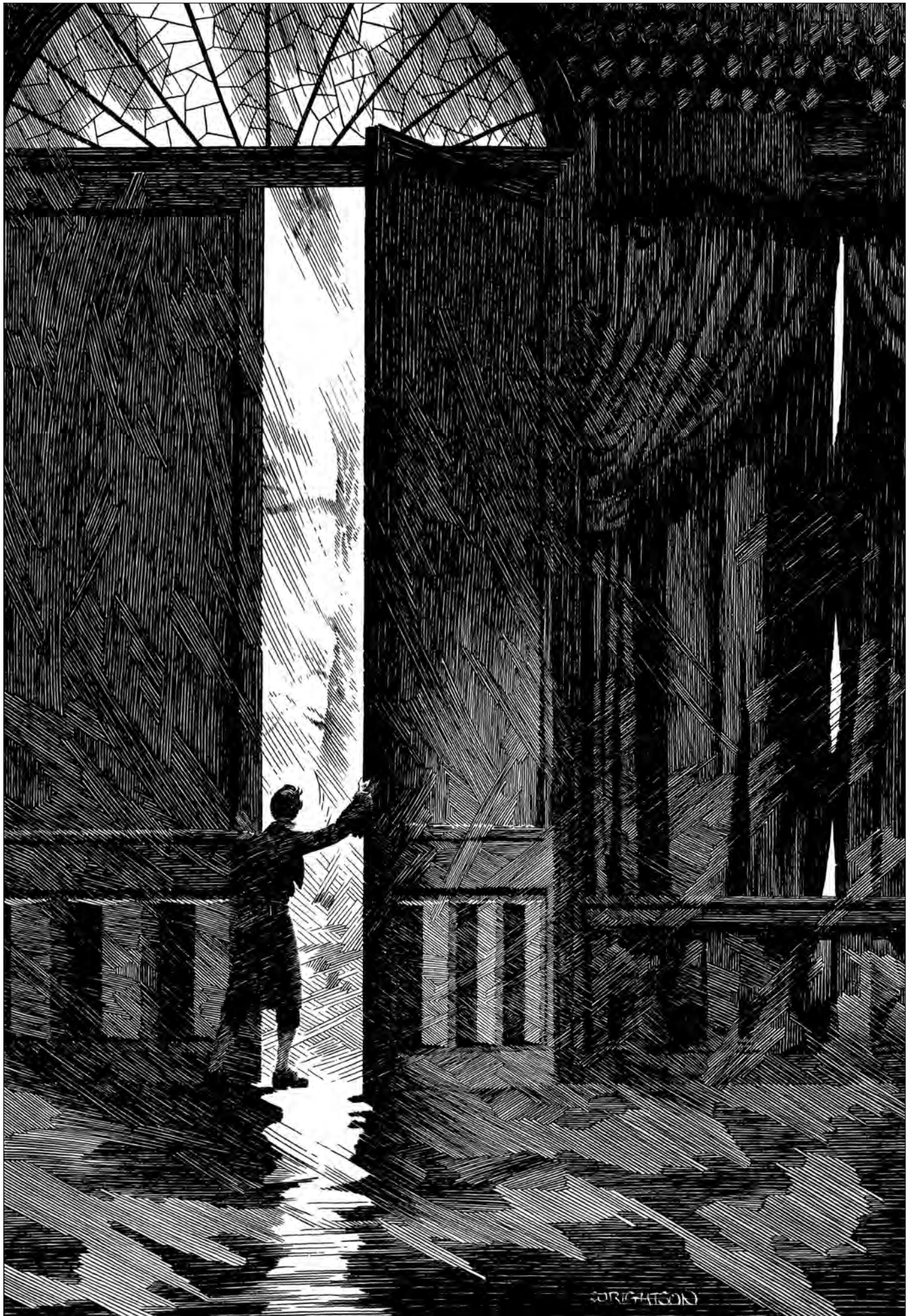
Pre toga nisam bio upoznat s tako očiglednim zakonima elektriciteta. Tom prilikom s nama je bio jedan čovek koji se mnogo bavio proučavanjem prirodnih nauka, pa je, uzbuđen tom katastrofom, počeo da objašnjava teoriju o elektricitetu i galvanizmu, koja je za mene bila u isto vreme i nova i neobična. Sve što je rekao dosta je bacalo u zasenak Kornelijusa Agripu, Albertusa Magnusa i Paracelzusa, gospodare moje mašte, a nekom čudnom fatalnošću svrgavanje ovih ljudi oduzelo mi je volju da produžim svoje uobičajene studije. Činilo mi se da čovek nikad ništa neće moći da sazna. Sve što je tako dugo privlačilo moju pažnju odjednom je postalo vredno prezrenja. Zbog neke od onih hirovitosti kojima smo možda najpodložniji u ranoj mladosti, smesta sam prekinuo dotadašnja proučavanja; odbacio sam istoriju prirode i sve njoj srodne nauke kao izopačene i neuspele tvorevine; gajio sam najveći prezir prema takozvanoj nauci, koja ne može čak ni da stupi na prag istinskog znanja. U takvom raspoloženju uputio sam se u matematiku, kao i u njoj srodne grane, budući da je ona sagrađena na sigurnim temeljima i kao takva je bila dostojna moje pažnje.

Tako čudno su sazdane naše duše i tako smo slabim sponama vezani za sreću ili propast. Kad pogledam unazad, izgleda mi kao da se ta skoro čudesna promena sklonosti i želje desila pod neposrednim uticajem anđela čuvara mog života – kao poslednji pokušaj duha samoodržanja da izbegne oluju koja je već tada lebdela među zvezdama, spremna da me zahvati. Njegovu pobedu su najavljivale neobična duševna smirenost i radost, koje su pratile odustajanje od mojih predašnjih, u poslednje vreme mučnih, studija. To je trebalo da me nauči da s nastavljanjem tih studija povezujem zlo, a s njihovim napuštanjem sreću.

Bio je to snažan ali uzaludan napor dobrog duha. Sudbina je bila suviše moćna i njeni nepromenljivi zakoni već su odredili moju potpunu i strašnu propast.

Odjednom sam ugledao plamen kako izbija iz jednog divnog starog hrasta ...

